

KÖTÜMSERLİK

İsmet Emre

- Bir olumsuzza yorma biçimi olarak kötümserlik öncelikle yokluğa vurgu yapar ve yokluğu işaret eden diğer bütün duygular gibi son nefesini kötülüğün katranımsı kucagında verir. Kötümserlik böylece kökündeki kötü oluşun doğasına uygun biçimde kötülük misyonuyla ortalıkta dolaşır. Kötümser bireyin kendiliğinden iyiyi bulma imkânı yoktur. Ancak iyiliğe maruz kalır, iyilikle ansızın karşılaşırsa yani iyilik ona çarparsa kötümserlik iyimserliğe tahvil olunabilir. Bunun dışında hiçbir kötümserlik yolu iyilikten tesadüfen bile olsa geçmez. Kötümserliğin kötülüğün de kötülerin de elçisine dönüşmesinin gerekçesi tam da burada, iyiliğe yönelik kısık bakışta aranmalıdır.

Hayat, bir bakıma ruh hâli değişimlerinden ibaret bir süreçtir. Yaşananlara, maruz kalışlara göre iyi ve kötü duygular sürekli yer değiştirir. Fıtrata, bünyeye, iç dokuya uygun muhatabiyetler iyi hissettirdiği için iyimser duyguları, münasip düşmeyenler ise kötümser duyguları besler. Doğrusu, ikisi de kalıcı değildir bu hâllerin. İyilik ve kötülüğün mutlak olmayışı gibi iyimserliğin de kötümserliğin de ömrü sınırlıdır. Bu cümleden olmak üzere, bir ruh hâlini değiştirmek için yeni durumlar, potansiyel karşılaşmalar her zaman vakidir ve tetikte beklemektedir. İyi bir haber, yaklaşmakta olan güzel bir gün, bir dostla karşılaşmak, harika bir manzarayı temaşa etmek, ruhu okşayan müzikleri dinlemek, dinlendirici şiirler okumak, zihnin ihtiyaç duyduğu düşüncelerin kendini kesintisiz akışa bıraktığı kitaplar okumak iyimserliği artırırken kötü haberler, olası tehdit barındıran yakın ve uzak gelecekle, geçmişte yaşanmış sevimsiz anıların tahatturu, kötü insanlar, berbat manzaralar, kulağı inciten müzikler, zihni yoran ve ruhu kirleten cümleler de kötümserliğe malzeme toplar. Gerçekten de birinciler serinletirken ikinciler üşütür, birinciler ısıtırken ikinciler yakar, birinciler öldürürken ikinciler öldürür...

Kötülük; iradenin mutlak kilitlenişine, kötümserlik ise o kilitlenmeye malzeme taşımaya işaret eder. Kötülük doğası gereği eylem alanını tamamen yoklaştırmaya, bireyi ve biricikliğini yok etme üzerinden yokluk alanını genişletmeye yararırken kötümserlik de iradeyi sönükleştirip eylem alanını kısıtlamaya ve o kısıtlılık üzerinden her türden eyleyişi kötürümleştirmeye çalışır. Kötümser bir bünyenin iflah olma ihtimali yoktur. İyimserlik ışığıyla buluşmayan hiçbir kötümser yürek aydınlığa ulaşamaz. Eğer kötülük beden ve ruhen ölümle ilgiliyse kötümserlik o ölüme hızlıca ve biteviye yaklaştıran hastalıklar toplamıdır. Bu bakımdan iyimserlik bir nekaheti, kötümserlik bir metastazı işaret eder. Nekahetin yönü nasıl sağlığa dönükse metastazın yönü de öylece mümin hastalığa yöneliktir. Dilimizde güncel yaşamda geçmişten beri kullanılan ruhen ve bedenen sağlığa işaret eden *iyileşme* ve *kötüleşme* tabirleri potansiyel olarak iyimserlik ve kötümserliğe vurgu yapar, bu ikisinin bilinçaltını yüzeye çıkarır. İyileşme, yaraları kapanma, olduğundan daha kuvvetli hâle geliş iyimserliğe; kötüleşme, yaraları azgınlaşma, olduğundan daha güçsüz hâle geliş ise kötümserliği işmar eder.

Duygular gibi ruh hâlleri de bulaşıcıdır. İçinde bulunulan zamana ve mekâna siner, onlardan etkilendiği gibi onları etkiler de... Kötümserlik bırakın bitkileri, hayvanları, insanları, çakıl taşını bile olduğundan daha tozlu, daha sert, daha sevimsiz gösterir. Karşılaştıklarının doğasına özgü ne kadar iyi vasıf varsa onları geriye iter, işlevinin dışındaki uyum mayıslık, sünepe, edilgin özellikleri vehmettirir. Bir ışık kaybı olarak kötümserlik; bakılana, görülene, dinlenene, düşünülene, dokunulana ve her türden temas edişe soğukluk verir, soğukluk üfler, solukluk ekler. Kötümserin nefesinden bile yılgınlık akar. Derisinin gözeneklerinden yapısı bozulmuş ve tazeliğini yitirmiş ter boşalır. Gözlerindeki ışık karanlığı getirir, karanlıktan beslenir, içine karanlık alır. Nesneyi sertçe kavrar, yaratılışın uçlarına tutturulmuş hafiflik ve esnekliğe özgü yüzey yapı tamamen görünmezleşir kötümserin gözünde. Mayası yokluktan beslendiği için her türden kötümserlik, kıvamına, derecesine bağlı olarak var olanı yokluğa sürüklemenin yıkıcı enerjisiyle doludur. Kötümserlik tahripkâr bir bakıştır. Üstelik bur tahrifat sadece bakılana yönelik bir körlüğü değil bakanın bizzat içine de yönelik bir kötürümleşmeyi de yanına alır. Güneş tutulmasında olduğu gibi kötümser, hakikatin önüne perde gererek ışığı kısar, ışık yitiminden kaynaklı parlaklığı matlaştırır ve hükmünü tam da o tutulmanın geçici durumuna göre oluşturur. İyimserlik; olmayan değil ama görünmeyen iyiyi pekiştirirken kötümserlik var olan kötülüğü daha da yoğunlaştırır, daha da hızlandırır.

Evrenin, insanın, varoluşun doğası gereği bir aidiyeti olmadığı, bir bağlam tanımadığı için kötülük nasıl her durumda bağlam ve aidiyet gerektiren iyilikten hızlı koşuyorsa kötümserlik de iyimserlikten daha hızlı yayılır. Yayılma hızı iyimserlikten çok daha kolay gerçekleşme zemini bulduğundan bütün zamanlarda yeryüzünde yaşayan insanların çoğu kötümserdir. İyilik nasıl kötülüğün istisnası ise iyimserlik de kötümserliğin istisnasıdır. Müstesnanın ned-

rete vurgu yapması iyimserlerin kıymetini kaçınılmaz hâle getirir. Bu, aynı zamanda kötülüğü yok etme biçimi olarak kötümserliğin alanını daraltmayı da sorumluluğa dönüştürür. Bununla birlikte iyiye iyi deme cesareti göstermenin çok ötesinde kötüye de kötü denmelidir. Aynı şekilde her şeyin kötü olduğu, kötü görüldüğü bir süreçte kötüyü, kötülüğü ve kötücül göstergeleri eleştirmek de belli oranda kötümser bir bakışı gerektirir ve bu bağlama oturduğunda kötümserlik insani bir sorumluluğun vazgeçilmez aracına dönüşür. İçi boşaltılmış kötümserlik nasıl öldürücü bir kuruntuya yol açıyorsa içi boşaltılmış bir iyimserlik de sorunları göz ardı ederek kötülüğü daha kolay kabul anlamına gelir. Elbette kötümserliği azaltmak ve iyimserliğin alanını genişletmeye gayret göstermeli. Elbette kötülüğün azalması, sınırlarının daraltılması bir bakıma kötümserliğin azaltılarak sağlam iradenin kuvvetlendirilmesine, eyleyişe geçirilmesine ve güç alanına daha sıkı iliştilmesine bağlıdır. İçi boş iyimserlik kötüyü görmeyi engellediği ve eleştiriyi yok edeceği için kötümserlik belli dönemlerde ve bağlamlarda bir eleştiri kurucusu olarak işlev görmektedir. Bu sebeptendir ki Tanrı'nın yarattığı en gereksiz nesne bile yerine göre iş gördüğü gibi kötümserliğin bizzat kendisi de bağlamına göre iyiliği davet edici bir işlevle donanabilmektedir. Sözün özü, her durumda kötümserliğin iyimserliğe evrileceği bir sapak bulmalıdır. İyimserlik sapağının olmadığı bütün kötümserlikler olsa olsa kısa yoldan kötülüğe ulaştırır ve kötülük kelimesinin gerçek anlamıyla bir perspektif yitimi, bir istikamet kaybı ve bir yolculuk bitimidir. Kötümserlik yolcuyu sadece kötüye ulaştırmakla yetinmez, her adımda bir yolcuğu da çekilmez hâle getirerek onu bir bataklığa çevirir. Hangi kötümserin yüzünde çayır çimen, hangi kötümserin gözünde günlük güneşlik bir manzara vardır ki? Kötümserlik saplantısı öyle bir kıymıktır ki hangi manzaraya baksan önünde mertek, hangi ışığa yönelsen uğursuz bir bulut gelir oturur oraya.